

Kuramdan Uygulamaya

Sosyal Bilgiler Öğretimi

**Hayat Bilgisi Öğretiminden
Tarih Öğretimine**

Yücel KABAPINAR

Genişletilmiş 6. Baskı

Prof. Dr. Yücel KABAPINAR

**Kuramdan Uygulamaya
SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ
Hayat Bilgisi Öğretiminden Tarih Öğretimine**

ISBN 978-605-364-323-4

DOI 10.14527/9786053643234

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarlarına aittir.

© 2019, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Bu kitap T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınev**idir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** ve **Pegemindeks.net** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 1000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere <http://pegem.net> adresinden ulaşılabilmektedir.

Genişletilmiş 6. Baskı: Ocak 2019, Ankara

Yayın-Proje: I. Tual Şekercigil
Dizgi-Grafik Tasarım: Ayşe Nur Yıldırım
Kapak Tasarım: Pegem Akademi

Baskı: Tarcan Matbaacılık Yayın. San. - Murat Tarcan
İvedik Cad. No: 417
Yenimahalle/Ankara
Tel: 0312 384 34 35

Yayıncı Sertifika No: 36306
Matbaa Sertifika No: 25744

İletişim

Karanfil 2 Sokak No: 45 Kızılay / ANKARA
Yayınevi: 0312 430 67 50 - 430 67 51
Dağıtım: 0312 434 54 24 - 434 54 08
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: pegem@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Prof. Dr. Yücel KABAPINAR

1988 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Tarih Öğretmenliği Bölümü'nden mezun oldu. 1989 yılında aynı üniversitenin Tarih Öğretmenliği Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak akademik yaşama başladı. Dokuz Eylül Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü'nde Prof. Dr. Salih Özbaran'ın danışmanlığında yaptığı "Müfredat Programı ve Ders Kitapları Açısından Ortaöğretimde (Lise) Tarih Öğretimi" adlı tezi ile yüksek lisansını tamamladı. Ardından YÖK-Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi çerçevesinde doktorasını yapmak üzere Leeds Üniversitesi'ne yollandı. 1995-1999 yılları arasında kapsayan süreçte "A Comparison Between Turkish and English History Textbooks: Design, Construction and Usability Issues" adlı doktora tezini tamamladı. Ardından Buca Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Öğretmenliği'ne Yardımcı Doçent ve Anabilim Dalı Başkanı olarak atandı. 2003 yılında Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'na geçti. 2007 yılında "Sosyal Bilgiler Eğitimi" alanında doçent olarak atandı. Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Tarih Öğretimi alanlarında çalışmaları bulunmaktadır. 2013 yılında da Profesör oldu.

AKADEMİK YAYINLARINDAN SEÇMELER

- Kabapınar, Y. (2012). An analysis of Turkish Prospective Teachers' Perception of Constructivist View of Learning and Teaching. *Education and Science*. Cilt 37, Sayı 165, 320-335
- Kabapınar, Y., Dinç, T. (2011) "Kanıt Temelli Tarih Öğretimi Yaklaşımı"na Göre Hazırlanmış Konuların Sınıfta İşlenmesi: Ezber, Tarih Dersinin Kaderi midir?" *Toplumsal Tarih*, 213, 66-72
- Kabapınar, Y., Akbal, Y. (2010) "Sınıf Öğretmenlerinin 1998ve 2004 Yılı İlköğretim Programlarına Göre Hazırlanmış Hayat Bilgisi Ders Kitaplarına İlişkin Değerlendirmeleri", *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 32, ss. 95-122
- Kabapınar, Y., Hersan, E. (2010) "Kronoloji Temelli Tarih Öğretimi ve Ortaya Çıkardığı Ürün: Bir Dönem Biterken Tarihe Not Düşmek, *Toplumsal Tarih*, Sayı: 203, ss. 81-86
- Kabapınar, Y. ve Ataman, M. (2010) "İlköğretim Sosyal Bilgiler (4-5. Sınıf) Programları'ndaki Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri", *İlköğretim Online*, 9 (2), 776-791
- Kabapınar, Y. (2009) "Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Öğretmenler: Değişim Kolay mı?", *Toplumsal Tarih*, 189, 42-49
- Kabapınar, Y. (2009) "Prospective Teachers' Ideas about the Methodology of Social Sciences/ History and Purpose of Social Studies Teaching: Evaluation of "Us" Through "Others", *International Journal of Historical Learning Teaching and Research*, 8 (1), 108-120
- Kabapınar, Y., Öztürk, C. ve Hersan, H. (2008) "2004 Yılı İlköğretim Sosyal Bilgiler Programı'na İlişkin Veli Görüşleri", *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 28, 69-89
- Kabapınar, Y. (2007) "1998 ve 2004 Öğretim Programlarına Göre Yazılmış Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Sosyal Olay ve Değerlerin Sunumu: İşlev ve Nitelik Açısından Farklı Bir Noktaya Geldik mi?", *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 25, 109-127
- Kabapınar, Y. (2006) "Eğitim Felsefesinin Yansıması Olarak İngiliz Öğrencilerin Tarih Dersi Defterleri: Nicola ve Arkadaşlarının Tarihsel Bilinçlerinin Oluşum Sürecinden Kesitler", *Milli Eğitim*, 170, 8-31
- Kabapınar, Y. (2006) "Bireysel Bilinçlerin Oluşumuna Giden Yolda Yeni Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Ders Kitaplarına Bir Bakış: "Aaa Sosyal Bilgiler Ezberlemeden de Olabiliyormuş!" *İlköğretimci Dergisi*, Kasım, 3, 28-32
- Kabapınar, Y. (2005) "Öğrencilerin Gözünden Sosyal Bilgiler Derslerinde Gerçekleştirilen Empati Etkinliklerini Değerlendirmek: Bakalım Öğrenciler Neler Düşünüyor?", *Eğitim Araştırmaları*, 18, 97-114
- Kabapınar, Y.(2004) "İlköğretimdeki Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Derslerinde Kullanılacak Bir Öğretim Etkinliği Olarak Resim Çizimi Yoluyla Empati", *Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20, 85-100

ALTINCI BASKIYA ÖNSÖZ

Bu kitap maceramız da tıpkı “yaşam” gibi; sürekli “güncellenmesi” gerekiyor. Bu baskıda da yeni ekleme ve düzenlemeler yapıldı. Empati ile ilgili bölüme dördüncü bir alt başlık daha eklendi, “Görsel Öykü” adını taşıyan. Öğretmenlerin küçük bir çabasıyla köy okulundan özel okula dek tüm sosyo-ekonomik düzeylerdeki okullarda kullanılacak bir empati geliştirme tekniği. Üstelik bu tekniği sınıfta da uyguladık. Çeşitli görsel öykü örnekleri ile birlikte sınıfta gerçekleşen iletişim kesitlerinden de örnekler sunduk.

Bundan başka yine bazı bölümlere irili ufaklı eklemeler de yapıldı. Bunlardan biri “Çoklu Zeka” ile ilgili bölüm. Bu kuram merkezinde gerçekleştirilebilecek olan etkinlikler bir tablo halinde öğretmen adayları ve öğretmenler için kullanıma sunuldu. Yine müzik zekası başlığı altındaki kısma da yönettiğim bir yüksek lisans tezinden alınan yeni örnekler eklendi. Benzer şekilde “Yerel Tarih” başlığı altındaki kısma da yürüttüğüm iki projeden kesitler eklendi; böylece örnek sayıları daha da artırılarak konunun öğretmen adayları ve öğretmenler için daha da somutlaştırılması sağlanmaya çalışıldı. Yönettiğim tezlerin ve gerçekleştirilen projelerin ürün ve sonuçlarının bu kitapta sunulması çalışmalarını işlevsel kılma adına önemlidir diye düşünüyorum. Tüm bunlardan başka “Örnek Olay” ile ilgili bölüme de küçük birkaç ekleme ve düzenleme yapıldı.

Geçen yıllar nitelikli Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Tarih derslerine olan gereksinimin daha da arttığını göstermekte; birey, toplum ve sistem/rejim olarak. Bir önceki baskıda ifade ettiklerimin altını daha da kalın çizerek yineleyeyim: Umuyorum ki bu kitap, öğrencilerimizde birey olma bilinci, vicdanla zenginleşmiş bir değer sistematigi, tarihsel ve sosyal farkındalık, demokrasi ve insan haklarına saygı, ötekine empati ile değer verme gibi değer ve yaklaşımların daha da gelişmesi noktasında katkı sağlar. Okuyanlarda daha iyi bir Türkiye ve Dünya için anlam oluşturması dilekleriyle

Teşekkürler Pegem Akademi ailesi; özellikle Servet Sarıkaya, Tual Şekercigil ve Ayşe Nur Yıldırım. Bölümlere yapılan ekleme ve düzenlemeler çok daha fazla emek gerektiriyor. Minnettarım.

Yücel KABAPINAR

Ocak 2019 - Kadıköy

BEŞİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Gerek Türkiye gerekse Dünyadaki gelişmeler nitelikli Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Tarih gibi kimlik belirleyen derslere her zamandakinden daha çok gereksinim duyulduğunu göstermektedir. Bir birey olarak kendini tanıyan; yaşam karşısında bir değer omurgasına sahip olarak varlığını anlamlandırabilen; kendinden farklı, kendine benzemeyenlere zenginlik olarak bakabilen; din, dil, ırk, cinsiyet farkı/ayrımı gözetmeksizin karşısındakini insan olarak görebilen; çevreye ve öteki canlılara empati ile saygı duyabilen; sahip olduğu değer yargılarını vicdani duygular ile de zenginleştirip anlamlandıran bireylere her zamankinden daha fazla ihtiyaç duyulduğu açıktır. Bu bağlamda yukarıda anılan bu derslere daha da anlam yüklenmesi kaçınılmazdır. Kitabın yazarı olarak da umarım elinizdeki kitap ifade ettiğim bu bakış açılarının öğrencilerde oluşması noktasında sizlere katkı sağlayacaktır.

Dördüncü baskı yapılırken kitabın temel içeriği çok da değişmedi. Sadece bazı bölümlerde (Çoklu Zeka, Sosyal Empati, Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi gibi) sunulan uygulama örnek sayısı daha da artırıldı. Bu kitabın temel misyonu, teorik sunum ile birlikte, öğretmenler ya da öğretmen adayları için, teoriyi pratik ile buluşturacak uygulama örneklerinin çokça sunulmasıdır. Bu anlamda kitap içeriği daha da zenginleştirildi.

Dördüncü baskıdaki en büyük değişiklik, daha önce basılmış altı makalemi (bazıları iki yazarlı) kitabın sonuna "Ek Okumalar" başlığı altında eklememdir. Bu makaleleri derslerimde öğretmen adaylarına kitaptan bağımsız olarak sunmaktaydım. Makaleler daha pratik olması adına kitabın sonuna eklendi. Öğretmenlerimiz için de, dilerlerse, bu makaleleri okumak kitapta ifade edilen kavram ve anlamların derinleşmesi adına önemli olacaktır. Bu makalelerin kitap içeriğiyle ilintisini kurma adına aşağıdaki açıklamalar sunulmuştur.

Vatandaşlık Aktarımını ve sonuçlarını anlamlandırma noktasında;

Kabapınar, Y. (2003). Türkiye'de Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitabı Yazarı Olmak. *Toplumsal Tarih.*, 109., 10-19

Kabapınar, Y. (2009). Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Öğretmenler: Değişim Kolay mı?. *Toplumsal Tarih.*, 189., 42-49

Kabapınar, Y., Hersan, E. (2010). Kronoloji Temelli Tarih Öğretimi ve Ortaya Çıkardığı Ürün: Bir Dönem Biterken Tarihe Not Düşmek. *Toplumsal Tarih.*, 203., 82-86

Kanıt temelli Sosyal Bilgiler/Tarih Öğretimin anlamlandırma noktasında;

Kabapınar, Y. (2006). Eğitim Felsefesinin Yansıması Olarak İngiliz Öğrencilerin Tarih Dersi Defterleri: Nicola ve Arkadaşlarının Tarihsel Bilinçlerinin Oluşum Sürecinden Kesitler. *Milli Eğitim.*, 170., 8-31

Kabapınar, Y. (2012). Üniversite Düzeyindeki İnkılâp Tarihi Derslerine Farklı Bir Model İle Bakmak. *Toplumsal Tarih.*, 227., 80-86

Sözlü Tarihi ve işlevini anlamlandırma noktasında;

Kabapınar, Y., Koç, M. (2013). Sözlü Tarihe İlişkin Bir Uygulama Olarak Geçmişte ve Günümüzde Dügünler: Küçük Tarihçiler/Öğrenciler Tarih Yazıyor. *Toplumsal Tarih.*, 236., 64-70

adlı makaleleri okuyabilirsiniz. Umuyorum ki bu kitap, öğrencilerimizde birey olma bilinci, vicdanla zenginleşmiş bir değer sistematiği, tarihsel ve sosyal farkındalık, demokrasi ve insan haklarına saygı, ötekine empati ile değer verme gibi değer ve yaklaşımların daha da gelişmesi noktasında katkı sağlar. Okuyanlarda daha iyi bir Türkiye ve Dünya için anlam oluşturması dileklerimle

Yücel KABAPINAR

ykabapinar@marmara.edu.tr

Ekim 2016 - Kadıköy

ÜÇÜNCÜ BASKIYA ÖNSÖZ

Sosyal Bilimleri nitelemede kullanılan kavramlardan biri de “değişim ve değişimin kaçınılmazlığı” olmuştur. Kitabın ilk baskısı 2007 yılında idi. Tükenmesi üzerine ikinci bir tıpkıbasım daha yapıldı. Ancak üçüncü baskıya hazırlanırken içeriği değiştirme ve dönüştürme zamanı gelmişti. Bu çerçevede kitaba yeni eklenen bölümler oldu. Bunlardan “Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi: Parçadan Bütüne Bireysel Anlam oluşturma” ile “Müzeler, Ören Yerleri ve Sanal Müzeler: Geçmiş İle Günümüz Arasında Bağ Kuran Mekânları Duyumsamak” adlı bölümler kitaba yeni eklendi. Bunlardan “Kanıt Temelli Sosyal Bilgiler Öğretimi” adlı bölüm, kuram boyutundan uygulamalı örneklerle dek kanıt kullanmanın sosyal bilgiler ve tarih öğretimindeki anlam ve önemini ortaya koyması noktasında önemlidir. “Müzeler, Ören Yerleri ve Sanal Müzeler” adlı bölümde de bu yerlerin kullanımı ile ilgili detaylı yöntem ve teknikler öğretmenlerimizin kullanımına sunulmuştur. Bu anlamda kitap, sınıf içi öğretimde sanal müzelerin öneminin altını çizen, adreslerini sunan ve kullanımına ilişkin yön gösteren ilk eserlerdendir demek yanlış olmayacaktır.

Yine kitabın önceki baskılarında var olan bölümlerin büyük bölümü yeniden düzenlendi ve genişletildi. Sözgelimi, örnek olayın işlendiği bölüme örnek olay çeşitleri altında yeni başlıklar açıldı. Örnek olayın sınıfta işlenmesi sürecinde kullanılan soruların nasıl daha nitelikli olabileceğine ilişkin örnekler konuldu. Ünite sonuna da örnek olayla ilgili *açık uçlu sorular* hazırlanarak öğretim elemanlarının sınıf içinde yaptırabileceği etkinliklere alt yapı hazırlanmış oldu.

Kitabın temel felsefesi, çok sayıda konuyu yüzeysel olarak sunmak yerine görece daha az sayıda konuyu derinlemesine ve örnekleriyle birlikte sunmaktır. Bundan dolayıdır ki, bir öğretim yöntemini irdeleyen bölümlerin sayfa sayısı ortalama yirmiyi bulmuştur. Yine yeni bir yaklaşım olarak ifade edilmelidir ki, kitabın yazarı tarafından yönetilen yüksek lisans tezlerinden kesitler/örnekler/sonuçlar da zaman zaman kitapta sunulmuştur. Buradaki temel amaç yapılan/yaptırılan yüksek lisans tezlerini tozlu raflardan kurtarmak ve kitabın yapısına eklemleyerek kitaba dinamizm, tezlere de işlevsellik katmaktır.

Değişimin bir başka boyutu da yayınevi boyutunda gerçekleşti. Bu çerçevede eski yayınevinin yöneticisi İbrahim AKYOL'a ve yeni yayınevi Pegem Akademi'nin direktörü Servet SARIKAYA'ya katkıları için teşekkürlerimi bir borç bilirim. Bir başka altı çizilesi teşekkür de yayınevlerinin mutfağındaki arkadaşlarıma; başta Arzu BATUR olmak üzere dizgiden düzenlemeye, kapak tasarımından basım sürecindeki matbaa emekçilerine dek herkese şükranlarımı bildiririm.

Son söz öğretmen adaylarına ve öğretmenlere; umarım kitap sizler için işlevsel olur. Sizlere bir şeyler ve hatta umarım çok şeyler katar. Eleştirilerinizi, görüşlerinizi ve önerilerinizi bekliyorum. Saygılarımla.

Yücel KABAPINAR

ykabapinar@marmara.edu.tr

Eylül 2012 Kadıköy

BİRİNCİ VE İKİNCİ BASKIYA ÖNSÖZ

Cumhuriyet tarihi boyunca eğitimi düzenleme ve değiştirme boyutunda ilk-öğretim programlarında pek çok dönüşümler yaşandı. Ancak bunların pek azı 2004 yılında gerçekleşen kadar çok kapsamlı idi. Öğretim felsefesinden programın içeriğine, ders kitaplarından ölçme ve değerlendirmenin anlamına dek uzanan tüm eğitim sistematüğinde önemli anlayış değişiklikleri yaşandı. Bu değişikliğin, uzun vadede, sadece sınıftaki öğretimin niteliği ile sınırlı kalmayacağı, çok daha geniş boyutlu olacağı açıktır.

Böylesi kapsamlı ve anlamlı bir değişiklik sürecinde önemli olan nokta, öğretimin uygulayıcılarına ve yeni öğretmen olacak öğretmen adaylarına bu yeni anlayışa uyum sağlayacak ortamların hazırlanmasıdır. Teorik düzeydeki değişimler ne denli başarı ile gerçekleştirilirse gerçekleştirilsin, sınıf içindeki öğretim bağlamında, insan yani öğretmen faktörü her zaman önemini koruyacaktır. Bu anlamda, bir değişim sürecinin başarısı, onun uygulayıcılarının bu değişime ne derecede hazır olduğu ile yakından ilintilidir. Bir bakış açısı olarak ifade edilmelidir ki, 40-50 yıl sonra gelişmişlik ve insan kalitesi açısından, olumlu ya da olumsuz, yeterli ya da yetersiz Türkiye nerede ise, o orada oluş imzasının altında, çok büyük oranda, Okul Öncesi, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin büyük payı olacaktır; yapabildikleri ya da yapamadıkları ile. Diğer öğretmenlik alanlarının da anlam ve önemini takdir ederek, Okul Öncesi, Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler öğretmenliklerinin anlam ve önemine, ilköğretim öğrencisine katabileceklerinin büyüklüğüne bir vurgu yapıştır bu bakış açısı.

Bu anlam yoğunluğu içerisinde, bu kitap ile yeni programın felsefi arka planını özetlemek, sosyal bilgiler öğretimindeki güncel kavram, bakış açıları ve öğretim anlayışlarını tanıtmak, eski anlayışa göndermeler yaparak yeni olanın nasıl uygulanacağına ilişkin teorik ve pratik örnekler sunmak amaçlanmıştır. Bu nedenle kitap, daha çok yeni anlayışlara, öğretim süreci ile ölçme ve değerlendirmeye yoğunlaşmıştır. Bu konu kapsamını çevreleyebilecek diğer destekleyici alanlara girmeyi amaçlamamıştır. Yine önemle vurgulanması gereken nokta, teorinin yanında, ilköğretim öğrencilerinin kendi kaleminden çıkan örneklerle de yer verilmesi ve yine sınıfta uygulanacak öğretim etkinlikleri ile teorinin zenginleştirilmesidir.

Bu kitap için teşekkür edilmesi gereken ilk kişiler şüphesiz ki annem ve babam olmalı diye düşünüyorum. “Ortadirek” bir aile koşulları içerisinde manevi ve maddi desteklerini hiç esirgemediler; hep desteklediler; sağ olun var olun sizler. Bunun ardından ilkokul öğretmenim Nihal Çillidağ’dan, üniversitede tarihin ve sosyal bilgilerin okul düzeyindeki öğretimine ilişkin konuları bir sorunsal olarak benim ve Türkiye’nin gündemine taşıyan Prof. Dr. Salih Özbaran’a dek tüm öğretmenlerime üzerimdeki emekleri için şükranlarımı sunuyorum. Bir diğer teşekkür de onlarla birlikte olmaktan keyif aldığım öğretmen adayları olan öğrencilerime; yol göstericiliğim süresince ortaya koydukları ürünler ile bu kitabın oluşmasına katkıda bulunmaları nedeniyle. Sorumluluğunuzu bilerek yolunuz hep açık olsun.

Tabii, küresel ısınmanın kendini gösterdiği bu yoğun yaz aylarında, içinde taşıdığı canla birlikte, kitap yazım sürecindeki stresimi, nazlarımı, sıkıntılarımı paylaşan, sağduyusu ile de kitabın niteliğine nitelik katan değerli eşim Yard. Doç. Dr. Filiz Kabapınar’a da en derin şükran ve sevgilerimi sunuyorum. Sesin hep Yankı’lansın...

Kitabın, ülkemi ve insanımı nitelikli bir şekilde ve hoşgörülle hep var etmesine katkı sağlayacağına umarak...

Yücel KABAPINAR

Eylül 2007- Kadıköy

İÇİNDEKİLER

Altıncı Baskıya Önsöz.....v

1. BÖLÜM

KAVRAM, TANIM VE TEORİLER ÜZERİNDEN HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE BAKMAK

Tanım, Anlam ve İçerikleriyle Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler1	
Hayat Bilgisi: Tanım, Anlam ve İçerik1	
Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler: Tanım, Anlam ve İçerik2	
Sosyal Bilimlerin Yöntemi (Metodolojisi): Anlam, İçerik ve Öğretime Etkisi4	
Sosyal Bilimlerin Disiplin Alanları 11	
Tarih 12	
Sosyoloji (Toplumbilim)..... 14	
Psikoloji 15	
Antropoloji..... 17	
Arkeoloji 19	
Siyaset Bilimi..... 20	
Coğrafya 22	
Ekonomi 23	
Sosyal Bilgiler Öğretimi Bağlamında Davranışçı ve Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışları..... 24	
Davranışçı Öğrenme Anlayışı: Teorik Çerçeve 25	
Davranışçı Öğrenme Anlayışı ve “Vatandaşlık Bilgisi Aktarımı” Anlayışı.... 26	
Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışı: Kuramsal Çerçeve 28	
Yapılandırmacı Öğrenme Anlayışı ve “Sosyal Bilimler (Metodolojisi) Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi” Anlayışı..... 30	
Sosyal Bilgiler/Tarih Dersleri İle Fen ve Teknoloji/Kimya Derslerinde Yapılandırmacılığı Uygulamak: Yöntem Farklılıkları Yapılandırmacı Öğrenme Sürecini Etkiler mi? 34	
Yeni Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler (4 - 7. Sınıflar) Öğretim Programları 36	
Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı 36	
Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programları 42	

Davranışçı ve Yapılandırmacı Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları: Ayrımın Farkına Varmak	47
Bilginin Sunumu Açısından Eski ve Yeni Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Ders Kitapları.....	47
Beceri Oluşturma Araçları Olarak Öğrenci Çalışma Kitapları	56
Yeni Sistemin Yol Göstericileri Olarak Öğretmen Kılavuz Kitapları.....	61

2. BÖLÜM

ÖĞRETİM STRATEJİLERİ VE YÖNTEMLERİ

Öğretime Bakış: Öğretim Stratejileri	67
Sunuş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	67
Buluş Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	69
Araştırma Yoluyla Öğretim Stratejisi.....	71
Öğretim Yöntem ve Teknikleri	71
Anlatım.....	71
Soru-Cevap	72
Kavram Haritası	78
Münazara.....	85
Beyin Fırtınası.....	88
Gözlem Gezileri (Eğitsel Ders Gezileri).....	92
Altı Şapkalı Düşünme	103
Öğretim Amaçlı Oyunlar	105

3. BÖLÜM

ÖRNEK OLAY İNCELEME: YAŞAMIN İÇİNDEN GELEN VE YAŞAMA YÖNELECEK DENEYİMLERİN SINIFTA BULUŞMASI

Teorik Arka plan.....	109
Örnek Olayın Hazırlanması ve Uygulanması Sürecinde Dikkat Edilecek Noktalar	110
Örnek Olay İnceleme Yönteminin Yararları	112
Örnek Olay Yönteminin Sınırlılıkları	113
Örnek Olayı Çözümleme: Soru Çeşitleri	114
Örnek Olay Çeşitleri	118
Yazılı Örnek Olaylar.....	119
Görsel Örnek Olaylar.....	124
1998 Yılı Öğretim Programı ve Ders Kitaplarında Sosyal Olayların Sunumu: Değişime Neden Gereksinim Duyuldu?.....	130
2004 Yılı Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Sosyal Olayların Sunumu	133

4. BÖLÜM

ÇOKLU ZEKÂ KURAMI: “TEMBEL/ÇALIŞKAN” NİTELEMELERİNDEN “DAHA AZ/DAHA ÇOK YETENEKLİ”YE GEÇİŞİN ANAHTARI

Teorinin Genel Çerçevesi	146
Sözel/Dilsel Zekâ	148
Matematiksel/Mantıksal Zekâ	150
Görsel/Uzamsal Zekâ.....	151
Öze Dönük/Bireysel Zekâ	153
Bedensel/Kinestetik/Duyudevinimsel Zekâ	155
Müzikal/Ritmik Zekâ.....	159
Sosyal/Bireylerarası Zekâ	174
Doğa Zekâsı.....	174

5. BÖLÜM

SOSYAL EMPATİ: TEORİDEN PRATIĞE İLKÖĞRETİM HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER DERSLERİNDE KULLANILABİLECEK BİR ÖĞRETİM YÖNTEMİ

Giriş.....	206
Yazım Yoluyla Empati	208
Resim Çizimi Yoluyla Empati	216
Fotoğraf İle Empati.....	221
Görsel Öykü İle Empati	226

6. BÖLÜM

DRAMA: EĞLENEREK ÖĞRENMENİN ANAHTARI

Giriş.....	245
Doğaçlama (İnformal) Drama.....	246
Yapılandırılmış (Formal) Drama.....	246
Dramanın Uygulanması Sürecinde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar	247
Dramanın Yararları	249
Dramanın Sınırlılıkları	251

7. BÖLÜM

KANIT TEMELLİ SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİ: PARÇADAN BÜTÜNE BİREYSEL ANLAM OLUŞTURMA

Kanıt ve Önemi.....	259
Kanıt Temelli Öğretim: Tarih Öğretimi Deneyiminden Sosyal Bilgiler Öğretimine	261
Yeni Sosyal Bilgiler Programı ve Kanıtların Önemi	267
Kanıt Temelli Öğretim ve Örnek Uygulamalar	274

8. BÖLÜM

SÖZLÜ VE YEREL TARİH: KÜÇÜK TARİHÇİLER OLARAK ÖĞRENCİLER TARİH YAZIYOR

Sözlü Tarih.....	299
Yerel Tarih.....	316

9. BÖLÜM

MÜZELER, ÖREN YERLERİ VE SANAL MÜZELER: GEÇMİŞ İLE GÜNÜMÜZ ARASINDA BAĞ KURAN MEKÂNLARI DUYUMSAMAK

Neden Müze Eğitimi?.....	328
Müze Eğitimi: Uygulama Süreci.....	331
Sanal Müzeler.....	341

10. BÖLÜM

2004 YILI PROGRAMI'NDA ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME: YENİ YAKLAŞIM VE YÖNTEMLER

Giriş.....	353
Öz Değerlendirme ve Akran Değerlendirme	355
Öğrenci Ürün Dosyası (Portfolyo).....	358
Performans Değerlendirme	360
Dereceleme Ölçekleri (Rubrik).....	363

EK OKUMALAR

Türkiye’de Sosyal Bilgiler ve Tarih Ders Kitabı Yazarı Olmak:	366
Yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Öğretmenler: Değişim Kolay mı?	376
Kronoloji Temelli Tarih Öğretimi ve Ortaya Çıkardığı Ürün: Bir Dönem Biterken Tarihe Not Düşmek	390
Eğitim Felsefesinin Yansıması Olarak İngiliz Öğrencilerin, Tarih Dersi Defterleri: Nicola ve Arkadaşlarının Tarihsel Bilinçlerinin Oluşum Sürecinden Kesitler	402
Üniversite Düzeyindeki İnkılâp Tarihi Derslerine, Farklı Bir Model ile Bakmak	427
Sözlü Tarihe İlişkin Bir Uygulama Olarak ‘Geçmişte ve Günümüzde Düğünler’: Küçük Tarihçiler/Öğrenciler Tarih Yazıyor.....	440
Kaynakça.....	455

1. BÖLÜM

KAVRAM, TANIM VE TEORİLER ÜZERİNDEN HAYAT BİLGİSİ VE SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİMİNE BAKMAK

1.1. Tanım, Anlam ve İçerikleriyle Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilimler

Kitaba adını da veren bu üç kavramın anlam ve içerik boyutlarında tanımlanması, akademik ve okul ortamındaki anlam ayrışmalarının ne olduğunun vurgulanması öğretimin biçimlendirmesi boyutunda da önemlidir. Aşağıda bu kavramlar tanımlanacak, anlam ve içerik noktalarında benzerlik ve farklılıkları irdelenecektir.

1.1.1. Hayat Bilgisi: Tanım, Anlam ve İçerik

Hayat Bilgisi ilköğretimin 1–2–3. sınıf ders programlarında yer alan bir dertir. Hayat Bilgisi dersindeki konular, çocukların deneyim dünyasına uygun olarak ev, aile ve okul ile yakın çevre gibi konulardan seçilir ve ders konu merkezlidir. Bu konular hem somut durum ve olguları içermekte hem de çocuğun yakınında olandan başlamaktadır. Bu konular ilk üç yıl boyunca konu kapsamı yoğunlaşarak devam etmektedir. Konular yapı itibarıyla çocuğu geliştirebilir; çünkü hem psikolojik hem de fizyolojik olarak kendini tanımasına ve çevresini anlamlandırmasına yardımcı olur. Bu bağlamda Hayat Bilgisi, çocuğun doğumundan itibaren geçen 6–7 yıldan bu yana dünyayı nasıl anlamlandırdığına ilişkin deneyimleri merkeze alarak, bundan sonraki yaşamına ilişkin bilgi, beceri ve değerleri kazandırmaya, çevresini sosyal ve fiziki boyutta anlamasına katkıda bulunmaya çalışan bir derstir demek olasıdır.